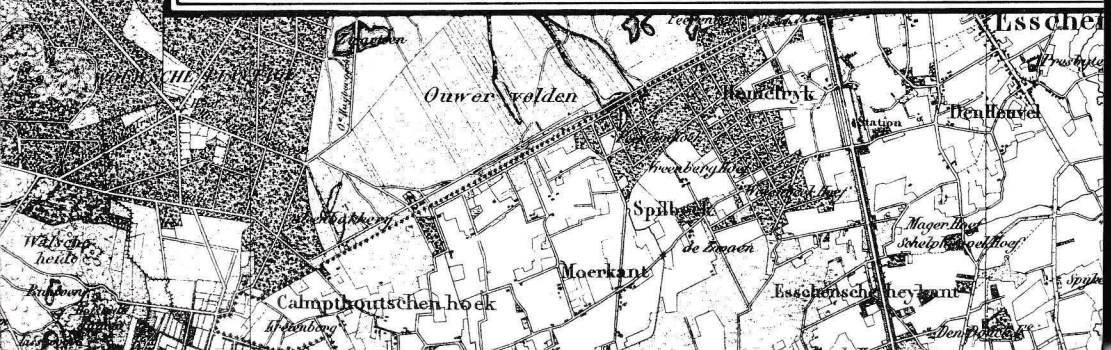

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

1/2-'99

Van prentjes en santjes

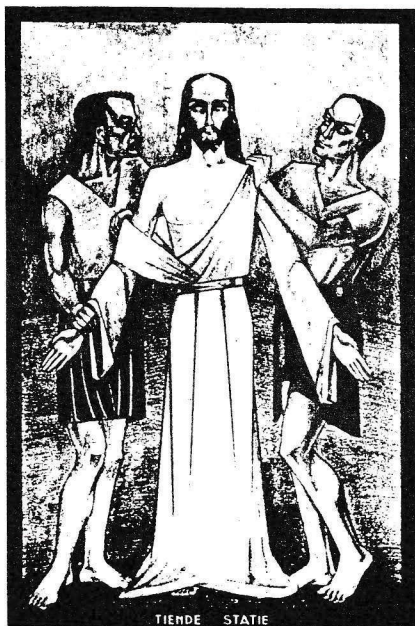

Van prentjes en santjes

Al is het geen gedachte waar we dagelijks bij stil willen staan, dood gaan we allemaal. De manier waarop tegen de dood wordt aangekeken is in de loop van de eeuwen opmerkelijk vaak veranderd. In de Middeleeuwen werd de dood gezien als het doel van het leven. En veel van wat de mensen in hun leven deden, stond dan ook in het teken van de 'eeuwige verlossing'. Tegelijkertijd was er toch een grote angst voor bepaalde ziektes die destijds onherroepelijk tot de dood leidden. Vandaar dat in gebieden waar de pest uitbrak grote delen van de bevolking op de vlucht sloegen om de 'zwarte dood' te ontlopen. Dat soort epidemieën waren er de oorzaak van dat de bevolking van een stad soms tot een tiende werd teruggebracht. Het gebeurde soms dat hele dorpen verdwenen, zoals Woensdrecht in de zestiende eeuw. Het betrof dan vaak de minder be-deelden die door de dood werden getroffen, want de wat beter gesitu-eerden ontvluchtten de pestgebieden. Een bekend voorbeeld van zo'n situatie aan het einde van de veertiende eeuw waarbij de 'rijken' zich terugtrokken naar een kasteel staat beschreven in 'Decamerone' van Boccaccio. Die vlucht leverde zelfs een boek op met de nodige (pikante) Italiaanse literatuur. De opvatting van de dood als de poort tot het hier-namaals is overigens nooit helemaal verdwenen, want in principe kijkt een kloosterling vandaag de dag nog steeds zo tegen het levenseinde aan.

Geneeskunde

In de eeuwen daarna zien we een geleidelijke verandering in de den-beelden rondom de dood optreden. Met de primitieve geneeskunde kwam het wel eens voor, dat de zieke mens 'per ongeluk' beter werd. Maar menigeen is juist door de chirurgijn ontijdig aan zijn einde geko-men. Allerlei methodes die volmaakt onzinnig waren, werden toegepast op iedereen die er wat geld voor over had, of 'wilsonbekwaam' was. Dat kon soms tot uiterst pijnlijke behandelingen leiden, zoals bijvoorbeeld

TIENDE STATIE

**JEZUS WORDT VAN
ZIJNE KLEEDEREN BEROOFT**

LEIDEN A.C. 900

TWAALFDE STATIE

**JEZUS STERFT
AAN HET KRUIS**

LEIDEN A.C. 902

De firma Ars Catholica uit Leiden gaf een serie prentjes uit waarop de veertien staties van de kruisweg staat afgebeeld. Uit deze serie treft u hier de tiende en de twaalfde statie aan.

trepanatie, een mooi woord voor het openen van de schedel. Met de zeer gebrekkige hygiëne uit die tijd, was het met de slachtoffers snel gedaan. Naast deze martelingen kwamen ook regelrechte bedrieger-spraktijken voor, zoals het 'snijden van de kei'. Op een bekend schilderij van Jeroen Bosch is een prachtige uitbeelding van dit bedrog te zien. De chirurgijn in kwestie maakte een 'goedgelovige patiënt' wijs dat hij slimmer kon worden als hij de 'steen der dwazen' uit zijn hoofd liet verwijderen. Door het maken van een sneetje in de hoofdhuid en het toepassen van een simpele goocheltruc slaagde de 'keiensnijder' er in om bij de naïeve mens heel wat geld uit de zak te kloppen. Het zal wel geen betoog behoeven dat de patiënt niet slimmer werd, maar alleen armer. Het zullen vooral rijke mensen zijn geweest, die zich een redelijke medische behandeling konden permitteren.

In deze tijd werd bij het overlijden nog geen doodsprentje gemaakt. Zelfs de overlijdensdatum werd niet vastgelegd. Daartoe ging men in onze streken pas over aan het eind van de achttiende eeuw. In Wouw dateert het eerste begraafboek van 1615. Overigens staan in dit boek gegevens over dopen, huwelijk en begrafenissen allemaal bij elkaar.

Tot voor kort was de kerk sterk betrokken bij het overlijden van mensen. Pas enkele decennia geleden is er een duidelijke terugval te bespeuren in het religieuze bewustzijn. Een van de gevolgen daarvan is, dat grote delen van de bevolking de dood zijn gaan zien als het absolute einde. Niet onlogisch is daarbij de tendens om de dood 'weg te stoppen'. Toch is het regel dat de dood van iemand als het ware wordt vastgelegd in advertenties en bij het katholieke deel van de bevolking door een bidprentje, tegenwoordig ook vaak gedachtenisprentjes genaamd.

Doodsprentjes

Al deze modeverschijnselen zien we terugkeren in de bidprentjes. In Frankrijk, waar de oudst bekende prentjes vandaan komen, kwamen deze vanaf de zeventiende eeuw in zwang. De afbeeldingen aan de voorzijde worden door ons als luguber beleefd. Men deinsde niet terug voor een schedel of een knekel. Dergelijke directe verwijzingen naar de dood in al zijn verschrikkingen zouden we vandaag de dag niet meer

4

accepteren. De oudste bidprentjes waren algemeen van opmaak en tekst. De al genoemde gravures werden in groten getale door de parochies besteld bij firma's als Desclee-de Brouwer NV, een van oorsprong Brugse leverancier. De personalia van de afgestorvene werden met een kroontjespen ingevuld, waardoor de prentjes toch weer een persoonlijk tintje kregen. In tegenstelling tot wat men zou verwachten, hebben deze oudste prentjes meestal geen zwarte rand, maar een uitgestanst kader, waardoor de indruk van 'kant' ontstaat. Helaas zijn dergelijke randen nogal kwetsbaar, waardoor puntgave prentjes uit dit tijdperk zeldzaam zijn. Verzamelaars tellen er soms hoge bedragen voor neer.

Na Frankrijk kwamen de prentjes, via Vlaanderen ook in onze streken. Eerst alleen nog bij de kloosterlingen en priesters, maar allengs ook bij de gegoede burgers. De oorsprong van het prentje werd niet verloochend, want de gravures zijn lange tijd uit Parijs gekomen en ook Franse teksten ontbraken niet, al kwamen steeds meer Latijnse spreuken op de voorzijde te staan. Zoals het 'memento mori', wat 'gedenk de stervenden' betekent. Ook in de opmaak werd het zwart van de dood sterk benadrukt door forse rouwranden en donkere achtergronden.

Heiligen

Zo'n vijftig jaar later waren prentjes veel gewoner geworden en zien we heel andere afbeeldingen verschijnen, die vaak ontleend waren aan bijbelse taferelen. Zo zien we dikwijls hagiografische prentjes. Dat zijn prentjes met afbeeldingen van de heilige waar de overledene naar genoemd was. We treffen nogal eens de 'mater dolorosa' (moeder der smarten) aan op prentjes die gemaakt zijn bij het overlijden van een vrouw met de voornaam Maria. In dezelfde periode zien we in toeneemende mate onderaan het prentje de tekst 'Jezus Maria Jozef'. Naast de afbeeldingen van heiligen, wordt vooral de lijdende en stervende Christus op de prentjes afgebeeld, dikwijls vergezeld van de tekst 'Ecce homo' (ziedaar de mens). Onder het kruis treffen we dan vaak Maria die haar Zoon beweent.

Duidelijk is te zien dat de oudste prentjes eveneens gekenmerkt worden door primitieve druktechnieken en slechtere papiersoorten. Soms staan de gravures scheef op papier en doordat het papier eigenlijk te dun was, schemert de tekst van de achterzijde dwars door de afbeelding heen. Afgezien daarvan is aan de keuze van het lettertype goed te zien dat het om oude prentjes gaat. Die tekst werd met gegoten loden letters uit de letterbak gezet en vaak met een handpers gedrukt. Omdat daarin maar een beperkt aantal regels paste, moest een prentje meerdere keren door de pers en zo kon het gebeuren dat het onderste deel van de tekst wat verschoof ten opzicht van het bovenste gedeelte. Overigens komen er ook gave exemplaren voor, want wie wat meer geld ter beschikking had kon een beter ingerichte drukker kiezen.

In de eerste helft van de twintigste eeuw ontstond de gewoonte om op de voorzijde van de prentjes een foto te plaatsen van de overledene. Zo'n prentje was vrij kostbaar, vandaar dat er vaak twee series gemaakt werden. Eén met op de voorzijde een foto en een tweede serie, vaak op mindere kwaliteit papier, maar wel in een grotere oplage, met aan de voorzijde een bijbelse afbeelding. De achterzijde was op beide prentjes hetzelfde. Die fotoprentjes waren dan bedoeld voor de naaste familieleden, terwijl de rest van de kerkgangers het 'gewone' prentje kreeg uitgeleend.

In het begin van deze eeuw kwamen de afbeeldingen op de voorzijde van de prentjes voornamelijk van drie Nederlandse uitgeverijen: 'Kunst Adelt' uit Maastricht (K.A.M.), Ars Catholica uit Leiden (A.C.L.) en Evulgator uit Haarlem (E.H.). Vanaf de zestiger jaren komen veel prentjes voor van uitgeverij Olthoff in Nijmegen.

Teksten

Als er een parochiaan van goeden huize gestorven was, hoefde de koster alleen maar wat spreuken en bijbelteksten die enigszins van toepassing waren op de overledene bijeen te garen en het prentje was gereed. Het zal duidelijk zijn dat dergelijke prentjes veel onpersoonlijker waren dan de exemplaren die we vandaag de dag tegen komen. Die oudste

4
prentjes in onze streken dateren van eind achttiende eeuw en ze zijn uiteraard erg zeldzaam.

Wie de moeite neemt om de tekst nauwkeurig te bekijken, kan wel degelijk persoonlijke informatie tussen de regels door lezen. Bij iemand die een hoge leeftijd had bereikt staat soms de tekst: „Mijn krachten zijn uitgeput. Niets blijft mij over dan het graf. Verlos mij heer." (Job 17 1-3). Of om het nog mooier te zeggen: „Van krachten uitgeput stierf zij in een gelukkigen ouderdom en op gevorderden leeftijd gekomen tot de volheid der dagen." (Gen. 25.8).

Of bij iemand die juist jong stierf: „Te vroeg, helaas, ga ik naar de poorten des grafs. Waakt derhalve, want het is u onbekend wanneer de Heer zal komen." (Matth. 24.42).

Was iemand aan een ongeneeslijke ziekte gestorven, dan kon de tekst luiden: „Ik ben ziek geworden en er was niemand die mij helpen kon. Ik verduurde in lijden dat lang aanhield en eene kwaal waarvoor geen hoop was." (Job. Jer.15,18).

Ging het daarentegen om een plotseling sterfgeval dan stond er: „Niet de plotselinge dood is te vreezen, maar die welke tegelijk plotseling en onvoorbereid is." (Heilige Gregorius).

Naast de standaardteksten uit de bijbel zien we geleidelijk aan ook vermeldingen van aflaten op de prentjes verschijnen. Het uitspreken van de tekst „Mijn Jezus barmhartigheid" leverde 100 dagen aflat op. En de tekst „Zoet Hart van Maria, wees mijn heil" leverde liefst 300 dagen aflat op, bijna een heel jaar dus. De aflat heeft in de katholieke kerk een lange geschiedenis, die zelfs teruggaat tot de apostel Paulus in de eerste eeuw na Christus. Een aflat was een (gedeeltelijke) kwijtschelding van een kerkelijke boete. Ongeveer vanaf de achtste eeuw veranderde het karakter van de aflat sterk en het was voortaan een gebod om goede werken te verrichten. Nog eens twee eeuwen later kon een aflat ook in de vorm van een bedevaart verdiend worden.

In de Middeleeuwen kwam het dikwijls voor dat de geestelijke stand aflaten verleende aan personen die geld of goederen aan de Kerk schonken. Dit leidde tot allerlei vormen van misbruik van de aflat. Luther kante zich hier fel tegen en daarmee werd mede de basis gelegd voor het ontstaan van het Lutheranisme.

" Of wij leven of sterven, Hem behoren wij toe."

(Uit het evangelie van Joannes)

†

Dankbaar gedenken wij

De heer

Constant Pellis

Lid van de Wielclub 'De Stoempers'
Brecht

geboren te Wuustwezel op 4 augustus 1941
en aan de gevolgen van een smartelijk
ongeval overleden in de St. Jozefkliniek
te Zoersel op 12 april 1982, gesterkt door
het H. Oliesel in Extremis.

De familie dankt u
voor uw bliken van
medevoelen en gebed.

Bij dit tragisch gebeuren buigen wij het
hoofd en bidden gelovig :

" Heer, onze God,

Gij die groter zijt dan de mensen :

Gij die harten en nieren doorgront :

Gij die bovenal barmhartig zijt :

Wees begaan met Constant, die ons zo
plots ontvallen is.

Geef hem Uw vrede, omwille van het
lijden en sterven van Jezus Uw Zoon.

Geef ons, die machteloos staan bij dit
plotsse sterven, de genade van het geloof.

Geef ons de kracht en de moed Uw wil
en Uw oordeel te aanvaarden en mekaar

te steunen in het dragen van dit lijden.

Help ons samen te bouwen aan een
wereld volgens Uw plan : een wereld,

waar het goed is om te wonen en te
leven voor iedereen. "

Begravenissen en Crematies De Meyer
Bredabaan 216 Brasschaat - Tel. 51 81 68

Op Belgische bidprentjes treft u vaak meer persoonlijke informatie aan zoals op het prentje van Constant Pellis die lid was van de
wielclub 'De Stoempers' uit Brecht.

Het gebruik om aflaten op prentjes te vermelden komt voort uit het geloof dat door het bidden voor de aflaat, de ziel van de overledene korter in het voorgeborchte van de hemel behoefde te verblijven. Dat voorgeborchte werd ook wel het vagevuur genoemd. Wie meer over dit onderdeel van het katholieke geloof wil weten, kan daar talrijke boeken op naslaan.

Persoonlijke gegevens

De oudste prentjes vermelden wel de overlijdensdatum van de gestorvene en vaak ook de leeftijd, soms zelfs in dagen nauwkeurig. De geboortedatum komt slechts zelden voor. Door terug te rekenen kan de geboortedatum bij benadering worden bepaald. De burgerlijke stand, maar vaker nog de kerkelijke doopregisters moeten dan uitkomst brengen. Later werden de geboorte- en sterfdatum wel vermeld. Toch zijn de geboortegegevens niet altijd even betrouwbaar. Dat blijkt als we de burgerlijke stand raadplegen. Die burgerlijke stand was overigens in het begin van de negentiende eeuw zelf ook niet altijd betrouwbaar. Soms kwamen zelfs verschillen in leeftijd van tien jaar voor. Dat kwam dikwijls ook omdat de nabestaanden niet zo precies wisten hoe oud de overledene was. Verjaardagsfeesten werden toen zelden of nooit gevierd.

Daarnaast werd de naam van de (overleden) echtgenoot vermeld. Soms werden toevoegingen gedaan als 'Weldoener der kerk' of 'Lid van de aartsbroederschap van de H. Familie'. In Vlaanderen is dit nog steeds gebruikelijk, maar daar gaat het zelfs verder, omdat ook niet kerkelijke lidmaatschappen worden vermeld. Wat te denken van de tekst: 'Lid van biljartclub 'De Torekes' en 'Lid van Wielerclub 'De Stoempers'. Ook het beroep van de overledene wordt in België soms vermeld, zoals bij Eduard Pellis die op 17 november 1983 in Hoboken overleed. Op zijn prentje staat vermeld dat hij 'Op rust gesteld Trambediende MIVA' was.

Aan het eind van de negentiende eeuw werd het gebruikelijk om onderaan het prentje de naam van de koster af te drukken. Hij was het die het prentje samenstelde, al of niet in overleg met de familie. Vaak is het daardoor gemakkelijker om de prentjes in een bepaalde periode onder te brengen, omdat niet altijd de gegevens op de prentjes volledig waren.

De mens ontlukt als een bloem, die vertreden
wordt. Job. XIV: 2.

Ter gedachtenis aan onze lieve kleine

JACOBUS FRANCISCUS

zoontje van

Jacobus Schijven

en

Antoinette Elisabeth Schuurbiers

geboren te Heerle, 26 Maart 1943 en aldaar
overleden 7 Augustus 1944.

Wat klaagt ge, vader, moeder, om uw lelie,
Zo jong, zo fris aan 't ouderhart ontruikt?
Doch wees getroost: De Heer van 't Evangelie
Heeft voor den hemel deze bloem gepluikt.
En in den hemel, 't zalig oord hierboven
Zal uwe kleine lieveling altijd
Met de Engelen den lieven Jezus loven,
Ook voor u bidden in alle eeuwigheid.

A. M. Stoop Koster Heerle K 1961

Het prentje van Jacobus Franciscus Schijven met opbeurende woorden in de richting van zijn ouders.

Kinderprentjes

Een categorie apart vormen de bidprentjes van kinderen. De kindersterfte was vroeger veel hoger dan tegenwoordig, maar lang niet altijd werd er voor een kind een prentje gemaakt. In de zeventiende eeuw werden zelfs de overleden kinderen niet eens ingeschreven in het begraafboek. Pastoor Judocus Bal volstond met een dwarsstreepje op een verticale streep in het doopboek. Elk dwarsstreepje duidde een kinderbegravenis aan, geen naam, geen datum, helemaal niets!

Terug naar de prentjes. Die waren heel anders van kleur en uitvoering dan de prentjes voor volwassenen. De kleuren waren meestal licht van tint, met een blauwe rand en geel ingekleurde afbeeldingen. Die afbeeldingen hadden dikwijls betrekking op het kindje Jezus. Ook foto's van de kinderen kwamen op de voorzijde voor.

De tekst week sterk af van die bij volwassene. Bijna altijd werd de dichtvorm gehanteerd, waarbij stevast een engeltje om de hoek kwam kijken. Vader en moeder werden opbeurend toegesproken en getroost met de gedachte dat hij kind rechtstreeks naar de hemel was gegaan, waar het niet te maken had met de klachten en noden van het aardse bestaan.

Een voorbeeld van zo'n gedichtje vinden we op het prentje van Jacobus Franciscus Schijven, een zoontje van Jacobus Schijven en Antoinette Elisabeth Schuurbijs, dat in 1944 in de leeftijd van achttien maanden overleed.

„Wat klaagt ge, vader, moeder, om uw lelie, zo jong, zo fris aan 't ouderhart ontruikt? Doch wees getroost: de Heer van het Evangelie heeft voor den hemel deze bloem geplukt. En in den hemel, 't zalig oord hierboven zal uwe kleine lieveling altijd met de engelen den lieven Jezus loven.”

Herinneringsprentjes

Naast de gewoonte om bij een overlijden een gedachtenisprentje uit te geven, ontstond al snel het gebruik om ook bij feesten prentjes te laten maken. In eerste instantie waren dat weer prentjes voor priesters en kloosterlingen. Niet alleen bij gelegenheid van hun wijding of het afleggen van de eeuwige gelofte, maar ook bij jubilea werden prentjes ge-

maakt. Op dergelijke jubileaprentjes kwam vaak de levensloop van de geestelijke in kort bestek te staan. Ging het om een priester, dan werden alle parochies vermeld waar hij werkzaam was geweest. Het wijdingsprentje was bedoeld als herinnering aan de eerste mis die door hem werd opgedragen.

Die traditie van herinneringsprentjes werd later voortgezet bij de H. Communie en het H. Vormsel. Zo'n prentje werd uitgedeeld aan de mensen die de communicant of de vormeling kwamen feliciteren. Bij het Vormsel was het bovendien de gewoonte dat een 'vormnaam' werd gekozen. In de beginfase van deze prentjes was er weer sprake van handwerk. De prentjes werden met de hand geschreven, vaak achter op een standaardprentje dat in de winkel werd gekocht. Met pen werd dan de tekst genoteerd. Dit soort prentjes had lang een gouden rand en de afbeelding was in onze ogen nogal 'zoetelijk', lichte kleurtjes en een spelend kindje Jezus waren erg gebruikelijk. Kelken, hosties met een stralenkrans en de afkorting J.H.S.. Deze afkorting staat voor Jesus Hominum Salvator (Jezus Redder der mensheid).

In de zestiger jaren van de twintigste eeuw kwamen plotseling, vanuit Vlaanderen, erg modern getekende prentjes in zwang, met felle kleuren en minder religieus getinte afbeeldingen. Vandaag de dag zijn deze prentjes praktisch helemaal verdwenen. In Zuid-Europese landen bestaat dit gebruik nog steeds. Daar zijn communicant en vormeling nog steeds het middelpunt van groots opgezette feesten.

Wie trouwens denkt dat die gewoonte van communieprentjes pas uit deze eeuw dateert, komt bedrogen uit. Tijdens een tentoonstelling in de Ghulden Roos in Roosendaal werd een aantal jaren geleden een communieprentje van Catharina Wouts uit Wouw getoond. Zij deed op 22 april 1792 haar eerste communie bij F.A. de Nayre, onderpastoor te Wouw. En ook Heerle deed mee aan deze gewoonte, want op 29 april 1821 deed de tienjarige Elisabeth van Beethoven uit dat dorp haar eerste Communie bij onderpastoor Van der Heijden. De tekst op de achterzijde was in beide gevallen met de hand geschreven. Op de voorzijde stonden Jezus met het kruis en Maria met het Kind op de wereldbol afgebeeld.

Kosters spelen bij begrafenissen een grote rol. Vroeger verzorgden ze niet alleen de aankleding van de kerk, maar ook het laten drukken van de bidprentjes. Op veel prentjes vindt u onderaan de naam van de koster. Eén van die Wouwse kosters was Jac Borghouts.

In die tijd was het nog de gewoonte dat kinderen pas rond hun twaalfde levensjaar hun eerste Communie deden, pas Pius X voerde rond 1910 de kindercommunie in. Daarmee werd de leeftijd verlaagd naar ongeveer zeven jaar. Tegenwoordig is dat nog steeds het geval. De meeste kinderen doen nu in groep vier hun eerste Communie.

Vormselprentjes zijn veel minder gangbaar. Het gaat bijna altijd om voorgedrukte prentjes waar met de pen de vormseldatum, de vormselnaam en de kerk waar het gebeurde op werd ingevuld. Deze gewoonte is trouwens helemaal verdwenen. Enerzijds omdat veel kinderen nog wel hun eerste Communie doen, maar later niet meer gevormd worden, anderzijds omdat het feestelijk karakter van het Vormsel helemaal verdwenen is. Deze traditie nam trouwens nooit de vormen aan van die bij de eerste Communie.

Devotieprentjes

In deze inleiding willen we ook nog even wijzen op het bestaan van devotieprentjes. Dat waren prentjes gewijd aan een bepaalde Heilige. In de volksmond droegen die afbeeldingen de naam 'san(c)tjes'. Dat woord was afgeleid van 'Sanctus' het Latijnse woord voor heilige. Op de voorzijde stond de heilige afgebeeld. Pas later kwam er op de achterzijde tekst die betrekking had op de Heilige, maar ook gebeden om de Heilige aan te roepen waren gebruikelijk. Die devotieprentjes kwamen zelfs al in de zestiende eeuw voor. In België zijn dergelijke prentjes nog steeds niet ongebruikelijk.

Een variant daarop waren de gebedsprentjes die ook de naam suffragieprentjes droegen. Op die prentjes stond niet alleen een afbeelding van een heilige, maar ook een meestal tienregelig gebedje om de Heilige aan te roepen.

Tenslotte waren er nog de bedevaartprentjes. Mensen gingen op bedevaart en als herinnering aan die tocht werd een prentje van het bedevaartsoord met de Heilige die er vereerd werd mee naar huis genomen. De prentjes van Maria afkomstig uit Kevelaer en Scherpenheuvel zijn in onze streken talrijk, maar ook vanuit Lourdes werden ze in grote aantal-

PRAYER

Oh « Holy Father Pius X » Saintly Pastor, ascended to the glory of the blessed, hear the prayer which we lay at your feet.

Obtain for us the true love of Jesus, so that we may live only in Him! Grant us your great devotion to the Virgin Mary! Deliver us from every evil of soul and body! And obtain that the Church and all Christianity may - as you so ardently desired - sing the hymn of victory and peace! Amen.

Romae, die 4 martii 1951

Nihil obstat

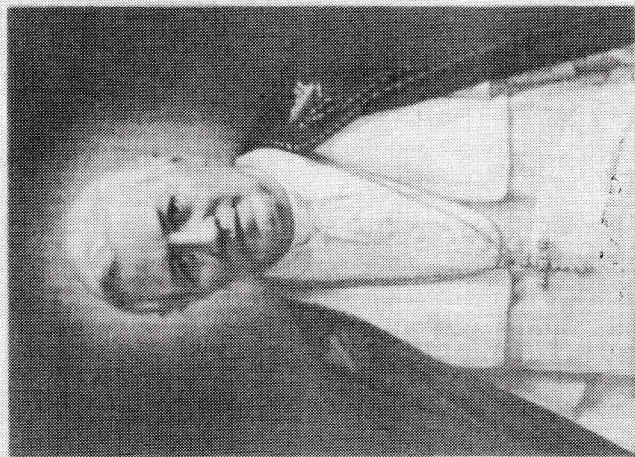
Salvator Natucci, Fidel Promotor Gen.

Imprimatur: in Curia Archiepiscopali Mediolani
die 12 martii 1951

† D. Bernareggi Vic. Gen.

PROPRIETÀ
DELLA POSTULAZIONE
PA-ROMA

I would give this poor life of mine as holocaust to prevent the slaughter of so many souls, of so many of my children.

P. P. X

Een devotieprentje van paus Pius X. In het prentje is zelfs een stukje van een superplie van deze heilige paus verwerkt.

len meegenomen. Overigens beperkte de souvenirs zich niet tot prentjes, want wie een bedevaartsoord bezoekt, zal zich soms ergeren aan de omvang die de commercie heeft genomen. Beeldjes, kruisjes, wijwater, verlichte beeldjes en kitscherige voorwerpen zijn er in alle vormen, maten en prijzen te koop. Letterlijk is hier sprake van een 'santenkraam'

Bewaren

In praktisch elk huis zijn prentjes te vinden. Aardig is de plaats waar die bewaard worden. Van oorsprong werden de prentjes in kerkboeken en missalen bewaard. De prentjes werden niet zo maar in het missaal opgeborgen, maar meestal bij de dagen waarop de persoon in kwestie was overleden. Een missaal gaf namelijk per dag gebeden aan die behoorden bij de Heilige aan wie die dag was gewijd. Kon het kerkboek niet meer dicht vanwege de hoeveelheid prentjes, dan bleven alleen de belangrijkste in het boek en de rest werd elders opgeborgen, sigarenkistjes, schoenendozen en koektrommels waren favoriet. In Midden- en Oost-Brabant ontstond daardoor de uitdrukking: 'Boven het kistje bidden'. Daarmee werd bedoeld dat mensen regelmatig eens in de prentjes gingen snuffelen om herinneringen op te halen aan de overleden personen.

En een hele gangbare plaats om prentjes te bewaren was ook de damstas. Werd een nieuwe tas gekocht, dan bleven de prentjes in de oude tas en samen met die tas verdwenen ze naar de zolder, waar ze later door verzamelaars werden gevonden. De aparte lucht die uit die 'prentjestassen' kwamen, hangt ons nog steeds in de neus.

Veel prentjes zijn inmiddels aan vernietiging ontsnapt, want Nederland telt inmiddels heel wat verzamelaars van bidprentjes. Er worden regelmatig beurzen gehouden waar prentjes geruild, maar veel meer verkocht worden. Voor oude prentjes die in goede conditie zijn worden vele tientallen gulden neergeteld. Naast particuliere verzamelaars zijn er omvangrijke collecties in archieven en instellingen, zoals het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag en in onze eigen provincie is de verzameling van de Achelse Kluis, terecht, heel bekend.

Er bestaat zelfs een vereniging van verzamelaars van devotionalia die ook een eigen, tweemaandelijks periodiek heeft. Daarin staan artikelen over prentjes, vragen van verzamelaars en artikelen over afgebeelde heiligen. Op het gebied van vakliteratuur is er heel wat verschenen. We wijzen daarbij onder meer op het 'standaardwerk' van Willy Knippenberg: „Devotionalia. Religieuze voorwerpen uit het katholieke leven' dat in 1980 in Eindhoven werd uitgegeven.

Voor geïnteresseerden zijn er regelmatig tentoonstellingen. Dat gebeurt zelfs in onze eigen kapel aan de Kloosterstraat, waar Cees Cuperus zijn collectie toont aan mensen die iets meer willen weten en die ook wel eens oude prentjes willen bekijken. Bij hem kan men zien dat er zelfs speciale verzamelalbums voor bidprentjes bestaan.

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.

Slikken van
VAN HET MARQUISAAT VAN
Kerkhof slikken
Hildernisse en